

Kulturdepartementet
Utbildningsdepartementet

2017-12-15
1 (29)
Dnr 2014:914

Redovisning av uppdrag om förslag på en framtida utbildningssatsning för lärare i nationella minoritetsspråk

Härmed redovisas uppdraget om att redovisa resultatet av att utreda och föreslå hur satsningen på att förstärka tillgången på lärare i de nationella minoritetsspråken i framtiden, inom befintliga ramar, ska kunna inkorporeras i andra aktörers verksamhet, givet i Skolverkets regleringsbrev för budgetåret 2017.

Skolverkets slutsatser

Behovet av utbildade lärare i nationella minoritetsspråk har länge varit och är fortfarande stort, men möjligheten till utbildning och kompetensutvecklingsinsatser är mycket begränsad. Det är därför enligt Skolverket angeläget att regeringen fortsatt satsar på långsiktiga och kraftfulla insatser för att åtgärda bristen på lärare. Detta för att alla elever ska få tillgång till modersmålsundervisning i sina nationella minoritetsspråk av lärare med relevant kompetens.

Det är utifrån Skolverkets erfarenheter av att genomföra uppdraget och denna utredning dock tveksamt om den nuvarande utbildningssatsningen kan genomföras inom befintliga ramar av andra aktörer utan Skolverkets medverkan. Skälen till detta är följande:

1. Enligt Skolverket har stimulans i form av statsbidrag till huvudmän varit en förutsättning för dem att delta i utbildningssatsningen. Huvudmän har också efterfrågat ett utökat statsbidrag för att kunna ha fler deltagare i utbildning. Från början var det inget statsbidrag kopplat till denna satsning, vilket bidrog till ett lågt intresse från huvudmännens sida. En jämförelse kan göras med andra tidigare kommunförlagda uppdragsutbildningar utan statsbidrag, men skillnaden har varit att utbildningssatsningen på nationella minoritetsspråk gällt en mycket begränsad grupp och det är få personer i varje kommun som kan delta. Det är många gånger också långa avstånd, vilket gör det kostsamt för huvudmännen. Efter tilläggsuppdraget om statsbidrag som Skolverket fick ett år in i uppdraget ökade intresset och fler deltagare anmälde till utbildning från hösten 2015.
2. Skolverkets erfarenheter av uppdraget visar att utbildningsmiljöerna för de nationella minoritetsspråken vid lärosätena ofta är små och mycket sårbara. Under nuvarande utbildningssatsning har Skolverkets uppgift varit att köpa utbildningar

och teckna överenskommelser med lärosäten. Skolverket har också fungerat som en avgörande länk mellan huvudmän, deltagare och lärosäte i olika faser av utbildningen. Berörda lärosäten har heller inte alltid haft tillräckligt utbud eller omfattning av ordinarie kurser och utbildningar att erbjuda. Lärosätena har även uttryckt att de samtidigt behöver ett statligt finansierat och långsiktigt uppdrag för att kunna bygga upp en fast verksamhet med relevant kompetens.

3. Utifrån de erfarenheter och synpunkter från lärosäten, huvudmän och deltagare som framkommit i samband med denna utredning, behövs enligt Skolverket ökad flexibilitet i den utbildning som erbjuds utifrån respektive målgrupps behov. Skolverket konstaterar att lärosätenas olika upplägg inte alltid utgått från de olika individuella behoven. Detta har bidragit till studieavbrott och avhopp från utbildningen. För att bättre passa deltagarnas individuella behov och förutsättningar har deltagare och huvudmän efterfrågat större flexibilitet och individanpassning vad gäller både studietakt, innehåll och upplägg. Det kan handla om inslag av distansstudier, exempelvis i form av föreläsningar i realtid och möjlighet till nätstudier, intensivveckor under sommaren etc.

4. Enligt Skolverket är inslag av fysiska träffar med möjlighet till diskussioner och erfarenhetsutbyte särskilt värdefulla för denna grupp av lärare som ofta arbetar ensamma på skolor utan tillhörighet till arbetslag eller kollegialt lärande. Stora avstånd och långa resor har dock av deltagare upplevts som både tids- och kostnadskrävande. Därför har det funnits önskemål om att studieträffarna förläggs närmare deltagarna och att orterna varieras för att minska påfrestningar med resor och övernattnings. Denna typ av upplägg kräver mycket flexibilitet och samordning.

5. Deltagarnas villkor som givits av arbetsgivarna för att delta i utbildningen har många gånger visat sig vara otillräckliga. Kombinationen studier och arbete har varit svårt att få ihop, vilket Skolverket diskuterat med berörda huvudmän i syfte att deltagarna ska få bättre stimulansåtgärder som kan underlätta deltagande. Detta har skett genom bland annat informationsmöten, konferenser och verksamhetsbesök, vilket enligt Skolverket påverkat deltagandet positivt.

6. Enligt Skolverket har fjärrundervisning och användande av IT-teknik med olika digitala verktyg hittills inte ingått i utbildningssatsningen i någon större omfattning, samtidigt som allt fler lärare i nationella minoritetsspråk redan undervisar, eller kommer att undervisa, genom fjärrundervisning. Det har framförts som ett starkt önskemål från både huvudmän och deltagare att moment som måste ingå i utbildningen är pedagogik och didaktik kopplad till fjärrundervisning då allt fler elever med nationellt minoritetsspråk vill läsa modersmål, men antalet modersmållärare samtidigt är starkt begränsat.

7. Skolverket konstaterar att alla deltagare, enligt både lärosäten, huvudmän och deltagare själva, inte alltid haft tillräckliga språkkunskaper i aktuellt språk för studierna, vilket försvårat genomförandet av utbildningen. I uppdraget ingick att goda språkkunskaper i aktuellt språk bör kunna påvisas genom validering av meriter eller språktest. Dessa har genomförts på olika sätt där reella kompetenser

validerats som underlag för en individuell studieplan. Den individuella studieplanen ska vara ett underlag för både arbetsgivare, deltagare och utbildningsansvariga på lärosätet och kunna följas upp eller justeras.

8. Kunskaper motsvarande gymnasiekompetens i ett antal ämnen och områden är enligt Skolverket en framgångsfaktor för att klara studier på högskolenivå. För deltagare som saknat sådana kunskaper, har det inneburit svårigheter att genomföra studier inom den tid och med de resurser som funnits tillgängliga i utbildningen.

9. Det har framkommit i Skolverkets möten med berörda att handledare, mentor, eller annan kontaktperson på skolan har varit viktiga för att deltagare bättre ska kunna koppla sina studier med yrkesrollen i den pedagogiska praktiken. Detta gäller särskilt om deltagaren saknar någon tillhörighet i arbetslag eller hos andra ämneskollegor. Enligt lärosäten och deltagare saknar huvudmännen många gånger kännedom om utbildningens innehåll, vilket försvårar tillämpning av kunskaper och möjlighet till kollegialt lärande på skolan.

Skolverkets förslag

Utifrån Skolverkets erfarenheter av uppdraget behöver det i en framtida satsning finnas bättre förutsättningar för att utbildningen ska vara framgångsrik.

Skolverket föreslår mot bakgrund av ovan att:

- Skolverket får ett långsiktigt uppdrag att tillhandahålla uppdragsutbildningar för lämpliga personer med goda språkkunskaper i ett nationellt minoritetsspråk som saknar behörighet och legitimation. På så sätt ökar tillgången till utbildade lärare, samtidigt som de aktuella utbildningsmiljöerna får förbättrade förutsättningar att bygga upp kompetens och kapacitet.
- Huvudmän erbjuds ett utvidgat statsbidrag i förhållande till befintliga ramar för att stimulera högre deltagande och ge deltagare rimliga förutsättningar att kombinera studier och arbete. Ett sådant bidrag ingår med fördel som en del i ett större sammanhållet system för bidrag som syftar till att stötta deltagande i prioriterade fortbildningssatsningar. Skolverket bistår gärna i det närmare utformandet av ett sådant bidrag.
- Utbildningen utformas så att den har inslag som bidrar till ett kollegialt lärande på skolor. Exempel på detta kan vara att ha arbetsplatsförlagda träffar med en lärarutbildare som kommer till en skola eller en kommun där deltagaren är verksam. Med en sådan modell kan även andra kollegor kunna ta del av vissa inslag av utbildningen. Detta kan vara särskilt lämpligt för

exempelvis Sameskolan och andra verksamheter där flera modersmållärare och studiehandledare kan samlas.

- Goda språkkunskaper i aktuellt språk ska fortsatt vara ett krav och kunna påvisas genom meriter eller språktest och reella kompetenser ska valideras som underlag för en individuell studieplan.
- Högskoleförberedande introduktions- eller preparandkurser på gymnasienivå erbjuds främst i svenska/svenska som andraspråk och samhällskunskap för de deltagare som saknar gymnasiekompetens i dessa ämnen. Detta kan ske genom att Skolverket ges i uppdrag att upphandla en sådan kompetensutvecklingsinsats, gemensam för deltagare med olika språk, på ett eller flera lärosäten. Gymnasiekompetens eller motsvarande kunskaper i dessa ämnen bör sedan gälla som antagningskrav för utbildningen. Digital teknik och studieteknik bör även ingå i en sådan utbildning.
- Ändamålsenliga former för utbildningen utifrån målgruppernas behov och förutsättningar utvecklas. Utbildningen bör huvudsakligen erbjudas på distans, men med regelbundna fysiska studieträffar på campus eller andra orter nära deltagarna. Vidare behöver utbildningen vara flexibel och individanpassad avseende både studietakt, innehåll och upplägg och genomförs i form av valbara kurser. Likaså kan intensivveckor på somrarna eller andra skollov erbjudas, vilket i sin tur skulle minska trycket under terminstid då lärare har undervisning. Fjärrundervisning och digitala verktyg bör ingå som obligatoriska inslag i utbildningen.
- Tillgång till utsedd handledare, mentor eller annan kontaktperson på skolan bör vara ett villkor för deltagande i utbildningen.

Inledning

Denna utredning syftar till att undersöka och föreslå om, och i så fall hur, utbildningsstatsningen¹ på att förstärka tillgången till lärare i de nationella minoritetsspråken i framtiden, inom befintliga ramar, ska kunna inkorporeras i andra aktörers verksamhet.² I utredningen avgränsas frågorna till att omfatta Skolverkets roll och samordnande insatser, administration av statsbidrag till huvudmän, huvudmännens erfarenheter, lärosätenas genomförande av uppdragsutbildning och deltagarnas synpunkter.

Underlag för denna utredning har varit kursutvärderingar, informationsmöten med huvudmän och lärosäten och kontakter med deltagare inför utbildningens start.

¹ (A2013/2958/DISK, A2014/3289/DISK och Ku2016/02027/DISK)

² Regleringsbrev 2016-12-20

Vidare de diskussioner som förts med lärosäten, huvudmän och deltagare som varit i utbildning och andra berörda vid konferenser. Även erfarenheter från verksamhetsbesök och samtal med inblandade, redovisningar från respektive lärosäte och samråd med nationella minoritetsorganisationer utgör underlag för utredningen.

Bakgrund

Regeringsuppdraget

Den bristande lärartillgången i de nationella minoritetsspråken har under en längre tid varit en orsak till att modersmålsundervisningen inte fungerar fullt ut. En utredning av dåvarande Högskoleverket sammanfattade behoven³, vilket ledde till både rekommendationer om en reguljär lärarutbildning och en utbildning som på kort sikt skulle bidra till att tillgången till lärare ökade i de nationella minoritetsspråken. De senare gällde främst samiska och meänkieli.

I augusti 2013 fick Skolverket i uppdrag av regeringen att svara för en förstärkning av tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk. Skolverket skulle genom överenskommelse med lärosäten erbjuda utbildning som leder till en ökning av tillgången på modersmålslärare. Satsningen skulle inriktas mot att lämpliga personer ska verka som modersmålslärare i grundskolan och gymnasieskolan.

Enligt tilläggsuppdraget den 11 september 2014⁴ gavs förutsättningar för ytterligare deltagare att delta fram till och med år 2017. Dessutom vidgades uppdraget så att även utbildning för lärare i romani chib skulle erbjudas.

Syftet med regeringsuppdraget var att åstadkomma en utbildning som ger alla elever samma förutsättningar att nå de nationella målen för utbildningen. I uppdraget ingår att erbjuda lärare i nationella minoritetsspråk utbildning så att fler elever ska få tillgång till modersmålslärare med kompetens för den undervisning de bedriver.

Målgruppen för utbildningen var personer med goda språkkunskaper som huvudmannen identifierar som lämpliga och anmält till utbildning.

Till att börja med fanns inget statsbidrag kopplat till utbildningssatsningen. Då någon form av statsbidrag enligt huvudmännen är en förutsättning för att delta i en utbildningssatsning av detta slag påverkades antalet intresserade och deltagande skolhuvudmän och anmälda personer negativt. Några menade att detta kanske inte var en seriös satsning.

Efter att tilläggsuppdraget om statsbidrag beslutades ökade intresset för utbildningen och fler anmälningar gjordes. Skolverket kunde administrera och samordna statsbidrag för 25 huvudmän och 49 deltagare från hösten 2015, våren 2016 var det 24 huvudmän med 53 deltagare, (se vidare tabell 2–4 för antalet huvudmän och deltagare hösten 2016 och år 2017).

³ HSV 2011:14R

⁴ Dnr 2014:890

En jämförelse kan göras med andra tidigare så kallade kommunförlagda uppdragsutbildningar utan statsbidrag, som exempelvis det tidigare Förskolelyftet, där en kommun kunde samla och anmäla ett större antal av sin personal att delta i en utbildning som var förlagd på en ort i kommunen. I det fallet behövde inte deltagarna resa, det var lärarutbildarna som gjorde det. Skillnaden mot denna utbildningsåtgärd för lärare i nationella minoritetsspråk är att detta gäller en så begränsad grupp. Det är bara ett fåtal personer i varje kommun som kan komma ifråga för att delta, vilket gör det mer kostsamt då deltagaren kanske har långa resor med övernattnings och måste vara borta i ett par dagar.

Det har visat sig att huvudmännen hittills inte prioriterat denna lärargrupp med motiveringen att det blir för kostsamt. Huvudmännen har också efterfrågat ett utökad statsbidrag för att stimulera till ökat deltagande.

Genomförande av den nuvarande utbildningsåtgärden

Skolverkets roll och funktion under nuvarande utbildningsåtgärd

Skolverkets roll och funktion har, förutom att fungera som en igångsättare vid utbildningens start genom bland annat överenskommelser med lämpliga lärosäten, framför allt inneburit att vara en kontaktlänk mellan kommuner, lärosäten och deltagare före och under hela utbildningstiden.

En första viktig funktion för Skolverket var att genomföra informationsinsatser, aktivt rekrytera till utbildning och ha fortlöpande kontakt med sökande och deltagare. Andra viktiga uppgifter för Skolverket var att skapa mötesplatser och att på konferenser sprida information till berörda och myndigheter.

En stor del av Skolverkets uppgifter har dessutom bestått i att följa och följa upp pågående utbildningar genom bland annat verksamhetsbesök och kontinuerlig kontakt med lärosäten och huvudmän, vilket har bidragit till dialoger och kvalitetssäkring av utbildningen.

Skolverket har också genom redovisningar regelbundet återrapporterat till regeringen.

Informationsinsatser

Skolverket kontaktade och informerade under hösten 2013 samtliga kommuner i förvaltningsområdena för samiska och meänkieli, Sameskolstyrelsen och de nationella minoritetsorganisationerna om utbildningsåtgärden som skulle starta hösten 2014 för deltagare med samiska och meänkieli som utbildningsåtgärden först riktade sig till.

Det fanns betydande svårigheter att nå ut med information till huvudmännen och stor vikt lades därför på uppsökande rekryteringsarbete. Genom samråd med minoritetsorganisationerna, samverkan med Länsstyrelsen i Stockholms län, Sametinget och samordnare i förvaltningskommunerna, anordnades webbseminarier och informationsmöten på olika orter i landet tillsammans med berörda lärosäten under våren 2014.

Anmälan

Intresseanmälningar gjordes av huvudmännen via Skolverkets webbsida. Ett urval bland de anmälda deltagarna gjordes utifrån regeringsuppdragets givna kriterier som språkfärdigheter och behov av modersmåls lärare inom respektive språk i kommunen. Dessutom togs geografisk spridning i beaktande.

Det var en grupp på åtta deltagare som påbörjade utbildningen i meänkieli och drygt 15 deltagare som anmäldes till samiska. Ingen person nekades på grund av brist på plats. Kurser i samiska och meänkieli startade sedan höstterminen 2014 vid Umeå respektive Stockholms universitet.

Efter tilläggsuppdraget i september 2014 om att utöka antalet platser i samiska och meänkieli och att även erbjuda utbildning i romani chib från och med höstterminen 2015, genomförde Skolverket tillsammans med berörda lärosätena nya informationsmöten och ett aktivt uppsökande rekryteringsarbete.

Antagning

Skolverket var på olika sätt involverad i hela antagningsprocessen, men det var respektive lärosäte som föreslog antagning av deltagare efter en valideringsprocess⁵ av de sökandes språkfärdigheter. Skolverket skickade sedan ett besked till huvudman och deltagare med information om antagning till utbildningen och hänvisade därefter till respektive lärosäte för vidare information och praktiska frågor rörande själva utbildningens genomförande. Varje lärosäte upprättade en individuell studieplan för deltagarna med de kurser som skulle ingå utifrån deltagarens individuella behov och reella kompetens, (se fig 1 nedan).

Figur 1. Skolverkets och lärosätets ansvarsfördelning i processen från anmälan till individuell studieplan.

Om Skolverket i en framtida utbildningssatsning inte skulle ha någon medverkan i antagningsprocessen med varken anmälan, urval eller antagning, skulle det innebära att respektive lärosäte fick administrera alla delar själva, (se figur 2 nedan).

Figur 2. Utan Skolverkets medverkan behöver lärosätet administrera alla delar själv.

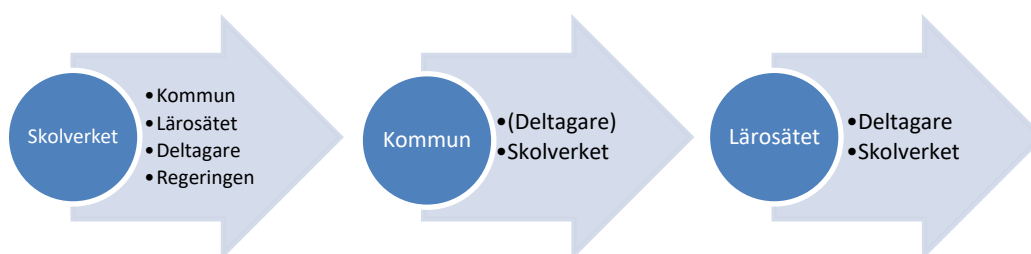
⁵ (En närmare beskrivning av valideringsprocessen görs under rubriken Erfarenheter av uppdragsutbildningen på lärosätena).

Skolverkets och kommunernas kontakter

Direkta kontakter mellan deltagande kommuner/huvudmän och respektive lärosäte har inte förekommit mer än i undantagsfall. Sålunda har inte heller alla arbetsgivare haft kännedom eller uppdaterad information om sina lärares utbildning. Orsaker som angetts är exempelvis att arbetsgivaren, förvaltningschef eller rektor, inte varit insatta, haft tid eller prioriterat detta. Från något lärosäte har kursinformation skickats ut till kontaktpersoner och arbetsgivare för kännedom.

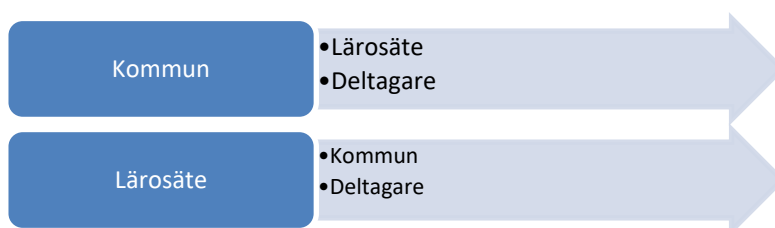
Kommunerna och huvudmännen har främst haft kontakt med Skolverket och i varierande grad med egna deltagare. Varje lärosäte har i sin tur haft kontakt med deltagare och Skolverket, men inte med kommunerna, förutom vid något tidigt enstaka informationsmöte tillsammans med Skolverket, (se figur 3 nedan).

Figur 3. Skolverkets, kommunens/huvudmannens resp. lärosätets kontakter med inblandade.

Om andra aktörer i en framtida utbildningssatsning själva skulle sköta alla kontakter, utan Skolverkets inblandning, skulle det kunna beskrivas enligt följande alternativa modell, (se fig 4 nedan).

Figur 4. Kommunens/huvudmannens resp. lärosätets kontakter med inblandade utan Skolverkets medverkan.

Med en process som i figur 4 ovan innebär det att det krävs mer resurser i arbete och tid för både kommuner och lärosäten. Enligt många kommuner och huvudmän finns dock inte resurser för att sköta administration eller för att hinna med att hålla alla kontakter. Även lärosäten menar att det inte är deras ansvar eller uppgift att ta särskild kontakt med kommunerna, det finns inte tid eller resurser för sådant, utan där har man vänt sig till Skolverket.

I den nuvarande utbildningssatsningen har Skolverket fungerat som en kanal och länk mellan både kommuner och huvudmän, lärosäte och deltagare. Oftast saknas mentor eller handledare på skolan och det kan därför vara svårt för den enskilde studerande att diskutera utbildningen innehåll och upplägg på sin arbetsplats. Här

behövs det enligt Skolverket en tydligare koppling med arbetet och möjlighet till dialog med kollega eller chef för att öka integreringen mellan studier och den pedagogiska praktiken.

Lärosätena och uppdragsutbildningen

Skolverket tecknade överenskommelser med Södertörns högskola, Stockholms universitet och Umeå universitet som tidigare fått regeringens uppdrag att planera för och på längre sikt bygga upp en ämneslärarutbildning i nationella minoritetsspråk.

De nuvarande uppdragsutbildningarna för lärare i nationella minoritetsspråk vid respektive lärosäte som startade höstterminen 2014 (höstterminen 2015 i romani chib) har kunnat erbjuda kurser i ämnesteorier, språkstudier, språkdidaktik och kompletterande pedagogisk utbildning, KPU, för lärare i samiska, meänkieli och romani chib.

Aktuella utbildningsmiljöer och språkinstitutioner med utbildningar i nationella minoritetsspråk är dock ofta små och sårbara. Det råder brist på utbildare med språklig kompetens i flera aktuella nationella minoritetsspråk. För att fortsättningsvis genomföra en motsvarande uppdragsutbildning krävs enligt lärosätena förutsättningar för en långsiktig planering och uppdrag om utbildningar med en ekonomi som möjliggör tillräckliga resurser för små undervisningsgrupper och flexibla upplägg med högre lärartäthet.

"Antalet deltagare och anklarade högskolepoäng kan inte styra vilken ekonomi en uppdragsutbildning av detta slag kan ha." (Lärosäte med uppdragsutbildningen)

Deltagarna och studievillkoren

Studievillkoren och de ekonomiska förutsättningarna för deltagarna har många gånger upplevts som otillräckliga av målgruppen, vilket i flera fall hindrat en intresseanmälan eller försvårat fullföljandet av utbildningen. Många deltagare har vittnat om heltidsarbete vid sidan av halvtidsstudier, långa resor med övernattning, ingen nedsättning i undervisningstid för studier eller tillgång till vikarier vid studieträffar. Det har helt enkelt varit för arbetsamt att klara av studierna utan tillräckligt stöd från arbetsgivaren.

"Jag har tagit tjänstledigt utan lön för studieträffar på campus. Resorna har jag bekostat själv, min arbetsgivare har inte erbjudit mig någon ekonomisk kompensation. Även om utbildningen ger mig väldigt mycket vet jag inte hur länge jag orkar, flera av de andra deltagarna har hoppat av." (Deltagare i uppdragsutbildningen)

Huvudmännen och statsbidrag

Statsbidrag har utgått till huvudmännen. Enligt flera huvudmän, särskilt små inlandskommuner med sämre kommunikationsmöjligheter, är höga kostnader för deltagares resor, uppehälle och tjänstledigheter faktorer som påverkar om, eller hur många personer, de anmäler till utbildning. Även svårigheter med vikarier nämns här som ett problem.

”Det är inte skäligt att lärarna måste studera utanför arbetstiden, det borde ingå i arbetet då det gynnar verksamheten. Rimligt med 20 procents nedsättning, vilket kostar pengar för arbetsgivaren. Därför behöver staten gå in och stimulera deltagandet genom statsbidrag till kommunerna som annars kanske inte prioriterar denna grupp eller ämne!” (Arbetsgivare med deltagare i uppdragsutbildningen)

Utdrag från lärosätenas redovisade erfarenheter av uppdragsutbildning i samiska, meänkieli respektive romani chib

För att få en bättre bild och förståelse för de olika förutsättningar som gällt för respektive språk som erbjudits inom utbildningssatsningen (samiska, meänkieli och romani chib), har berörda lärosäten; Umeå universitet, Stockholms universitet och Södertörns högskola, på Skolverkets förfrågan redovisat sina erfarenheter från den nuvarande uppdragsutbildningen. Här nedan presenteras utdrag från deras egna redogörelser, följt av en kort kommentar från Skolverket:

Samiska vid Umeå universitet

”De anmälda personerna till utbildningen var i de flesta fall anställda hos en skolhuvudman och arbetade som modersmåls lärare. De kommuner som anmälde deltagare beskrev alla ett stort behov av fler modersmåls lärare i flera av de samiska varieteterna. Inför antagningen till hösten 2014 kunde bara nord- och sydsamiska beaktas. Alla skolhuvudmän utom en var en kommun i ett samiskt förvaltningsområde där så kallad samisk integrering tillämpas⁶.

Validering

Totalt validerades tio personer i den första omgången. Underlag för denna process var uppgifter om vilken utbildning de önskade liksom vilka tidigare utbildningar och lärarerfarenhet de hade. Det tog det ofta lång tid och krävdes flera påminnelser för att få in det underlag som behövdes.

Av de anmälda hade några en lärarexamen, men saknade 30 högskolepoäng i samiska. Dessa behövde således i första hand ämnesstudier för att bli behöriga modersmåls lärare. Flera hade tidigare studerat nord- eller sydsamiska vid Umeå universitet varför deras språkliga kompetens var bekant. Med övriga genomförde universitets lärare i aktuell varietet en intervju. Utifrån inlämnade underlag och genomförda intervjuer utarbetades förslag på individuella studieplaner för åtta personer – en med nordsamiska och sju med sydsamiska – för perioden hösten 2014-hösten 2016, dvs för totalt fem terminer. Sammantaget utformades fem olika studiegångar.

⁶ Detta är ett samarbete med Sameskolstyrelsen (se <http://www.sameskolstyrelsen.se/se/school-page/ans%C3%B6kan-om-samisk-integrering>) där eleverna har minst två timmar samiska per vecka och även andra delar av skolverksamheten har ett samiskt perspektiv.

Inför hösten 2015

När ansökningstiden inför hösten 2015 löpte ut fanns 22 anmälda: 5 i nordsamiska, 5 i lulesamiska, 3 i sydsamiska och 9 i umesamiska. Denna gång var sex anställda av Sameskolstyrelsen, övriga arbetade som modersmåls lärare i kommuner i Norr- och Västerbotten eller hade andra anställningar inom kommuner med stort behov av modersmåls lärare.

Efter den första genomgången av Skolverket användes i denna omgång ett förenklat förfarande för det första steget i valideringsprocessen. De anmälda fick ett mejl och ombads att i svaret göra en självskattning av språklig kompetens gällande färdigheterna tala och samtala, läsa samt skriva (utifrån stegen i den *Gemensamma europeiska referensramen*) och även beskriva sin formella kompetens (studier, relevanta utbildningar och examina).

Svaren visade tydligt att de som anmälts i nord- eller sydsamiska i allmänhet hade deltagit i utbildning på och om samiska på gymnasienivå eller vid Samernas folkhögskola. Många av dem hade också lärarexamen och flera hade högskolestudier i samiska. En av dem hade 90 hp i sydsamiska och var därmed behörig för KPU. För de i nord- eller sydsamiska utformades totalt sex olika individuella studieplaner, varav fyra fokuserade på ämnesstudier och två omfattade språkdidaktik på avancerad nivå respektive KPU.

Att lule- och umesamiska är språk med ytterst få talare (lulesamiska cirka 500 talare, umesamiska under 100 talare) visade sig i svaren. Ingen av dem som sökte hade någon formell kompetens i språket. Kommunerna vittnade dock om ett ökat intresse bland föräldrar att låta sina barn få modersmålsundervisning i någon av dessa varieteter, varför personer som kunde tala språket engagerades som modersmåls lärare eller ansågs lämpliga att utbilda sig till sådana. Umeå universitet valde här att göra avsteg från kravet om hög språklig kompetens för att i någon mån bidra till revitaliseringen av dessa språk. Alla anmälda hade grundläggande behörighet för högskolestudier varför utgångsläget var att de skulle examineras och få högskolepoäng. Flera av dem hade också en akademisk examen, för flertalet lärarexamen av något slag, eller omfattande högskolestudier.

Innehåll och upplägg

Eftersom deltagarna hade olika språk och olika förkunskaper valdes i huvudsak individuella lösningar. De med inriktning på nord- eller sydsamiska registrerades på reguljära kurser på lämplig nivå (nybörjarkurs, A-, B- eller C-nivå). Dessa kurser är alla distanskurser på halvfart. Kurser i sydsamiska har fyra träffar per termin förlagda till Östersund. Kurser i nordsamiska har traditionellt haft träffar i Kiruna eller Gällivare. Hösten 2014 startade dock en ny omgång från nybörjarkurs med träffar i Umeå. Kursen *Nordsamiska B* med start ht 2014 erbjöds på kvartsfart. I alla kurser är nätstödet rätt omfattande. De tre som påbörjade KPU ht 2014 respektive 2015 (en hoppade av på ett tidigt stadium) har alla sydsamiska.

Inför hösten 2015 antogs också fyra personer med inriktning lulesamiska. Under läsåret 2015/2016 skapades en särskild omgång av nybörjarkursen för dessa som gavs på kvartsfart med träffar i Luleå.

Eftersom det inte finns något reguljärt kursutbud i umesamiska utarbetades tillsammans med en extern lärare en plan för fyra kurser om vardera 7,5 hp. Eftersom endast en av dessa modersmåslärare hade lärarexamen beslöts att kurserna skulle bestå av två parallella spår: språkdidaktik och umesamiska. Vid denna tid fanns inte någon fastställd ortografi för umesamiska varför de fyra kurserna byggdes upp utifrån barnens/elevernas ålder. Någon lärare för de specifikt umesamiska kursinslagen finns inte vid Umeå universitet.

I kursen *Samiska C med didaktisk inriktning, 15 hp* fick deltagarna bland annat möjlighet att med handledning omsätta de teoretiska kunskaper de förvärvat och testa dem i konkreta aktiviteter för barn och ungdomar som deltog i regelbundna träffar i Umeå för samisktalande. Totalt har de 27 deltagare som påbörjat studier inom ramen för detta uppdrag deltagit i 20 olika kurser.

Kontakter med huvudmän

Informationsträffar för skolhuvudmän och presumtiva deltagare genomfördes tillsammans med Skolverket i Östersund under juni 2014, hösten 2014 i Umeå, samt med skolledare för sameskolor och ledamöter i Sameskolstyrelsen våren 2015.

Resultat

Många av dem som påbörjat utbildning inom ramen för detta uppdrag har hoppat av på ett tidigt stadium och inte tagit några eller mycket få poäng. En deltagare har dock genomfört i stort sett hela KPU-utbildningen och ytterligare några har läst mer än 30 hp. Av dem som påbörjat studier uppfyller ett par personer kraven för att vara behörig modersmåslärare, dvs de har en lärarexamen samt minst 30 hp i ämnet.

Deltagarnas synpunkter

Den låga svarsfrekvensen och det integritetsproblem som uppstår om enstaka individers svar filtreras ut gör att de synpunkter som framförts inte uppvisar den systematik som hade varit önskvärd. De omgångar av KPU som startade ht 2014 respektive ht 2015 var inriktade på estetiska ämnen varför vissa delar uppfattats som mindre relevanta för modersmåslärare i samiska.

Antalet avhopp har varit stort. Som skäl till detta har angetts bristande stöd från arbetsgivare, bland annat schemaläggning som inte ger utrymme för koncentrerade studier på arbetstid, inget ekonomiskt stöd för inköp av kurslitteratur eller för resor till kursträffar, svårt att kombinera halvtidsstudier med livet som småbarnsförälder eller sjukdom. En studerande var missnöjd med att en kurs var helt nätbaserad och avbröt studierna av det skälet.

Lärosätets reflektioner

Ett skäl till det stora antalet avhopp är sannolikt att studier på halvfart är för mycket för verksamma lärare. De reguljära kurserna i samiska vänder sig i första

hand till dem som vill skaffa sig en grundläggande utbildning. Eftersom de som anmälts till denna uppdragsutbildning uppvisade så olika förkunskaper och erfarenheter vad gäller lärarexamen, högskolestudier i ämnet, språklig kompetens bedömdes dessa individuella lösningar vara lämpligast.

Lärosätets slutsatser

Alla samiska språk är hotade. Det största, nordsamiska, talas av uppskattningsvis 30 000 personer i Finland, Norge och Sverige. Sydsamisktalande finns i Norge och Sverige. Personer som talar lule- och umesamiska bor däremot alla i Sverige. För revitalisering av dessa språk kan således inte samarbete över nationsgränser påräknas.

Bristen på undervisningsmaterial för ungdomsskolan – och på texter som lämpar sig för undervisning – är något som alla modersmållärare i de samiska språken påtalar. I Norge produceras en del för nord- och sydsamiska, men alla jämförelser mellan språk gäller norska och det aktuella samiska språket vilket ofta uppfattas som störande. Denna brist på lämpligt undervisningsmaterial påverkar också alla utbildningar av och fortbildningsinsatser för blivande och verksamma lärare i samiska.

För högskoleutbildningar i nord- och sydsamiska, samt i viss mån lulesamiska, finns både texter av olika slag som kan bilda underlag för analyser och andra aktiviteter och även läromedel som lärarna producerat själva.

Läget när det gäller umesamiska är dock så akut att särskilda åtgärder krävs. I någon mån finns här ett val mellan att försöka återskapa någon av de varianter av ett språk som användes för länge sedan eller att skapa ett delvis nytt språk som har sin grund i en ”idealvariant” av språket. Vilken roll högskolan kan och ska spela måste diskuteras med företrädare för de som talar umesamiska respektive kämpar för att lära sig ett språk som varit dolt i flera generationer.

Ytterligare en utmaning är att antalet universitetslärare i samiska och de olika varieteterna är lågt. När bara en lärare finns att tillgå är systemet ytterst sårbart och möjligheterna till ett flexibelt kursutbud med olika upplägg är mycket begränsat.

Modersmållärares skilda behov och förkunskaper både vad gäller didaktik och ämnesstudier gör att de inte kan bilda sammanhållna grupper som kan följas genom en studiegång och stötta varandra.”

Skolverkets kommentar

Skolverket kan konstatera att det vid Umeå universitet har varit svårt att finna tillräckliga resurser för att kunna ha ett flexibelt upplägg och individanpassa utbildningen för alla deltagare. Utbildningsmiljön har varit mycket begränsad och sårbar, framför allt personalmässigt.

Studietakten har i flera fall uppgivits vara för hög och flera deltagare har gjort avbrott då inga andra alternativ har kunnat erbjudas. Dock har det upplevts positivt när studieträffar för vissa kurser kunnat förläggas till orter närmare deltagarna.

Umesamiskan har inte kunnat genomföras som planerat, men Skolverket förutsätter att deltagarna ges nya erbjudanden om utbildning då lärosätet har personell kompetens eller kan använda andra externa resurser för umesamiska.

Meänkieli vid Stockholms universitet

”De kurser i meänkieli som tidigare getts har varit riktade till nybörjare i språket, vilket inneburit att de kurser som togs fram inom uppdragsutbildningen var de första i landet att ges med meänkieli som undervisningsspråk. I detta skede var också tillgången på lärare med formell eller praktisk kompetens för denna typ av undervisning nästan obefintlig i Sverige. Stockholms universitet (SU) hade dock redan tidigare fått uppdraget att skapa ämneslärarutbildning i meänkieli (ett uppdrag som nu flyttats till Umeå universitet).

Personal

De lärare som engagerats för undervisningen i och delvis på meänkieli har rekryterats från Tornedalen, Uppsala, Stockholm, Umeå och Tromsö. En praktisk utmaning är att skapa fungerande undervisningsmöten och -tillfällen som skulle kunna fungera för de målgrupper av studerande som definierades för försöken att öka antalet behöriga lärare i meänkieli. De alternativ som diskuterats är campusundervisning (som inte skulle ha fungerat), distansundervisning och lärarbesök i Tornedalen och/eller på andra håll i Norrland. Som förstahandsval har en kombination av de två sistnämnda testats, med goda resultat.

Validering och urval

Efter Skolverkets urval av sökanden (utifrån de fastställda kriterier som fanns: behov av modersmålslärare i aktuellt minoritetsspråk, geografisk spridning, verksam i en förvaltningskommun och goda språkkunskaper i respektive språk⁷) tog lärosätet emot totalt sju ansökningar från modersmålslärare i meänkieli under den första ansökningsomgången och ytterligare två tillkom efter första terminen. För att säkerställa att de sökande har goda kunskaper i meänkieli intervjuades de personligen på meänkieli och skrev en text om sitt eget arbete som modersmålslärare i meänkieli, om utmaningarna i arbetet samt om förväntningarna angående kurserna i meänkieli. Dessa texter användes även som underlag vid planering av lektionsinnehåll och kursuppgifter. Samtliga sökanden bedömdes ha goda muntliga och skriftliga kunskaper i språket. Förutom att säkerställa de muntliga språkkunskaperna i meänkieli hade intervjuerna även syftet av att kartlägga de behov, förväntningar och önskemål de sökande hade gällande ämnesstudier i meänkieli.

Förutom de individuella mötena med sökandena närvarade utbildningsansvariga vid lärosätet vid det informationsmöte som hölls i Pajala i juni 2014 för de potentiella deltagarna samt representanterna för deras huvudmän. Sammankallande till mötet var Skolverket. Under mötet presenterades och diskuterades kursformen, kursinnehållet, val av kursort och förutsättningar för deltagandet samt allmänna

⁷ Redovisning av regeringsuppdrag. Dnr 2013:678. Skolverket 2014.

förutsättningar för modersmålsundervisning i meänkieli. Sammantaget utgjorde diskussionerna ytterligare underlag för utformning av kurserna.

Deltagarnas tidigare studier

Under valideringsprocessen visade det sig att majoriteten av samtliga sökanden var behöriga lärare, deltog i ordinarie lärarutbildning eller var behöriga på grundval av undervisningserfarenhet. De två sökande som inom ramen för satsningen initialt önskade få lärarutbildning utöver ämnesstudier saknade helt studier inom lärarutbildningen. Samtliga sökanden angav i sina ansökningsblanketter att de ville ha ämneskunskaper i meänkieli, något som de saknade då sådana kurser på meänkieli inte tidigare getts vid något universitet i Sverige. Eftersom meänkieli har undervisats som nybörjarspråk på universitetsnivå till viss utsträckning (max 30 hp) hade några av de sökande läst meänkieli som nybörjarspråk. Dessa tidigare studier kan kombineras så att en del av lärarna efter genomgången aktuell uppdragsutbildning kan få utökad behörighet även i moderna språk för meänkieli.

Innehåll och upplägg

Det synsätt och innehåll som kurserna vid SU karaktäriseras av grundlades under våren 2014 vid ett antal möten. För att kunna ge uppdragsutbildningen en vetenskaplig bas och knyta den till planeringen av den kommande ämneslärarutbildningen för modersmålslärare i meänkieli, har samordningsaspekter iakttagits mellan dessa planeringar, liksom med den under höstterminen 2014 påbörjade ämneslärarutbildningen i finska. Arbetet som utfördes under våren 2014 handlade också om att skapa en överenskommelse med Skolverket som accepterades och var genomförbar under de tidsramar som gällde.

Under våren 2014 kontaktades också i flera omgångar representanter för ideella organisationer som företräder meänkielis intressen (STR-T i Pajala), liksom personer som har erfarenhet av undervisning i och om meänkieli på högre nivåer. Även det arbete som Europarådet genomför i sin granskning av Sveriges åtaganden och genomförande av sin minoritetsspråkspolitik, ledde till möjligheter att träffas och under hearingar diskutera denna utbildning.

Då de flesta deltagarna i utbildningen i meänkieli hade lärarutbildning beslutades att en genomgången utbildning skulle kunna ge lärarna utökad behörighet i meänkieli.⁸ Lärosätet menar också att möjligheten att få formell behörighet i meänkieli i sin tur också kan höja språkets status. För de sökande som önskade även didaktiska studier visade det sig att vara omöjligt att inom denna uppdragsutbildnings ramar erbjuda den utbildningsvetenskapliga kärnan, dels på grund av att det varken vid SU eller UmU ges möjlighet att studera den utbildningsvetenskapliga kärnan på distans, dels för att det saknas ämnesstudier i meänkieli som totalt uppgår till 90 hp, vilket krävs för att delta i ettämnes-KPU. SU ger för närvarande inte några

⁸ Poänggränserna vid komplettering för utökad behörighet är följande: Åk 1-3: 30 hp, Åk 4-6: 30 hp, Åk 7-9: 30 hp, Gy: 30 hp

ämnesstudier i meänkieli och har inte heller examensrätt för kandidatexamen i meänkieli.

Enligt uppdraget skulle utbildningen genomföras som distansstudier. Även representanterna för meänkieli förde fram synpunkter på att uppdraget endast kan genomföras i praktiken i form av en distanskurs. Både praktiska och ekonomiska skäl (ledighet, resor för lärarna/deltagarna) anfördes för detta. Utbildningen i meänkieli gavs således som deltidstudier med 25 % studietakt per termin under fyra terminer, en studietakt som önskades av samtliga deltagare. Dock har utbildningen getts delvis som campusundervisning (i form av kontaktundervisning på olika orter i norra Sverige) delvis som distansstudier mellan träffarna. Campusundervisning bedömdes dels kunna skapa en starkare studiemiljö i ett ämne och kurser som ges för första gången dels vara en viktig mötesplats för lärarna att kunna utbyta erfarenheter. Enligt den ursprungliga planeringen skulle varje kurs ha tre endagars campusträffar inom eller i anslutning till förvaltningsområden för meänkieli och träffarna skulle genomföras på lördagar för att underlätta och i flera fall möjliggöra deltagandet i utbildningen. Synpunkter i kursvärderingar från de två första kurserna föranledde dock en förändring så att träffarna på de två sista kurserna genomfördes under två dagar – fredag och lördag – två gånger under terminen. Kursorterna har varit Pajala, Kiruna, Luleå och Umeå.

Då studentgruppen var liten och då samtliga önskade även ämnesstudier i meänkieli erbjöds alla samma studiegång. Fokus på kurserna har legat på att ge de studerande både grundläggande teoretiska och praktiska ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen som modersmåls lärare. Kursernas innehåll har relaterats till meänkielis utveckling och användning i Sverige samtidigt som kurserna har anknutit kontinuerligt till aktuell forskning av sociolingvistisk, didaktisk och språkvetenskaplig art. Undervisningen har skett i form av föreläsningar, seminarier och gruppövningar och undervisningsspråket på kurserna har varit meänkieli, finska och/eller svenska utifrån föreläsarnas språkkunskaper och önskemål. För varje deltagare utarbetades en individuell studieplan vars syfte bland annat var att underlätta tjänsteplaneringen för huvudmän och deltagare. De kurser på 7,5 hp i meänkieli som getts vid SU och som erbjudits alla deltagare är följande: *Språkkunskap, Textstudier, Språkdiraktik i ett flerspråkighetsperspektiv och Muntlig kommunikation med kulturorientering.*

Av de totalt nio deltagare som påbörjat uppdragsutbildningen avbröt en sina studier under den första terminen. Av de åtta som deltagit har hälften fullföljt sina studier i enlighet med den individuella studieplanen, dvs de har 30 hp ämnesstudier i meänkieli, av resterande fyra har två fått godkänt resultat i totalt 22,5 hp av de 30 planerade och två har tenderat 15 hp med godkänt resultat. Genomströmningen kan således ses som tämligen god.

Deltagarnas synpunkter

Det positiva med kurserna i meänkieli har i kursvärderingarna angetts vara att kurserna behandlat viktiga frågor kring meänkieli och dess framtid och att kurslitteraturen, föreläsningarna och seminarierna varit mycket intressanta. Strukturen och innehållet (minoritetskultur, nationella aspekter, kolonialt perspektiv, historisk och kulturell bakgrund nämndes) med relevanta exempel och bra övningar togs upp som positiva aspekter av studenterna. Också meänkieli som studiespråk uppskattades och studenterna hade lärt sig många nya ord. Diskussioner, muntliga övningar, språklig medvetenhet samt kompetenta lärare fick vidare beröm. Innehållet uppfattades som mycket relevant, studenterna fick nya perspektiv och nya verktyg. Flera studerande hade dock synpunkter på att kurslitteraturen och kursuppgifterna på några kurser var för omfattande för att studerande som förvärvsarbetar på heltid vid sidan av sina studier ska hinna fördjupa sig.

Lärosätets reflektioner

Synpunkterna kring kurslitteraturens omfattning och undervisningens anpassning till den aktuella studentgruppen reflekterar studenternas reella möjligheter att studera vid sidan av sitt arbete – förutsättningarna har sett olika ut för olika deltagare, men alla har studerat vid sidan av sitt ordinarie arbete eller andra studier. Att kunna finna lämpliga lärare för kurserna är en stor utmaning och en ännu större utmaning blir det att finna ersättare till tilltänkta lärare.

Lärosätets slutsatser

Undervisning i och på meänkieli berör ett språk som inte faller inom ramen för de gängse definitionerna av språk i undervisningen (modersmål/förstaspråk, andraspråk, modernt språk/främmande språk) vare sig på grundskole-, gymnasie- eller högskolenivå. En ytterligare svårighet är att språket inte är standardiserat och det saknas läromedel på alla nivåer av undervisning i och på språket. Liknande gränsdragnings- och kunskapsluckor inom organisationen i stort visade sig vara framträdande när det gäller att inränga denna typ av uppdragsutbildning i den mall som gäller för gängse kurser inom det ordinarie kursutbudet.

Enligt avtalet med Skolverket är uppdragstagaren skyldig att starta utbildningen om det finns anmälda deltagare som uppfyller kraven på att få delta. Då antalet deltagare inte varit stort, och då ersättningen för undervisningen betalats utifrån de högskolepoäng som deltagarna tenderar med godkänt resultat, har de ekonomiska förutsättningarna varit ofördelaktiga för lärosätet. Då utvecklingen av kurser i ett ämne som tidigare inte getts på högskolenivå annat än som nybörjarundervisning innebär många olika typer av kringkostnader, har inte den sammantagna kostnaden för genomförande av kurserna kunnat täckas av den avtalade ersättningen.

Utvecklingen av kursanpassade läromedel är en av sådana kostnader: det finns varken adekvat utbildningsmaterial med didaktisk inriktning på eller om meänkieli eller didaktisk, samlad erfarenhet av undervisning på högskolenivå för meänkieli.

En annan är tiden som går åt till administration och planering av en ny utbildning samt konkret organisering av den utanför lärosätets gängse rutiner. Om man ska skapa kurser med både ämnesdjup, -bredd och didaktisk koppling behövs det i nuläget minst två lärare som undervisar parallellt vilket ökar kostnaderna för kurserna.

Trots de ovan diskuterade utmaningarna är riktade uppdragsutbildningar en bra kortsiktig modell för att ge modersmållärare i minoritetsspråk vidareutbildning, ämneskunskaper och även behörighet i ämnet. Att undervisningen på kurserna kan utformas och planeras utifrån aktuell deltagargrupp är en förutsättning för att fler lärare ska kunna delta vid sidan av sitt arbete, givet att deltagarna ges reella förutsättningar att kunna studera vid sidan av arbetet. Då deltagarantalet kan vara lågt kan lärosätena inte ge kurser med riktat ämnesinnehåll för dessa studenter inom sitt ordinarie utbud då sådana kurser inte bär sig ekonomiskt. Att kunna ge kurser som tagits fram i samarbete med representanter för de nationella minoriteterna är en förutsättning, där både minoritetspolitiska företrädare och den pedagogiska verksamheten på olika nivåer är representerade.”

Skolverkets kommentar

Deltagargruppen som läste meänkieli var liten och en gemensam utbildningsgång kunde därför genomföras då bakgrund, behov och förutsättningar var liknande.

Upplägget med studietakt och förläggning av studieträffar på olika orter har delvis anpassats efter deltagarnas önskemål och uppskattats av deltagarna. Skolverkets erfarenhet är att det varit en förutsättning för utbildningen med tanke på de stora avstånden.

Trots flera försök med informationsspridning och aktiv rekrytering tillsammans med lärosätet, myndigheter och nationella minoritetsorganisationer, har det varit mycket svårt att nå ut till presumtiva deltagare och huvudmän. Att meänkieli nu flyttats till Umeå universitet, som är närmare användarna, kanske kan underlätta för fler anmälningar i en framtida utbildningssatsning, särskilt då meänkieli redan kan studeras där.

Romani chib vid Södertörns högskola

”På Södertörns högskola har det sedan tidigare funnits forskning i romska frågor inom ämnen som historia, religionsvetenskap och pedagogik. Kontakter och samarbeten med romer har funnits på högskolan sedan mer än femton år tillbaka i tiden. Ämnet romani chib är dock nytt och under uppbyggnad på högskolan också i och med det nationella ansvaret för minoritetsspråket romani chib som Södertörns högskola erhöll år 2013.

Forskningsområdet romska studier som är ett växande mångvetenskapligt forskningsfält och som behandlar romers, resandes och andra relaterade grupper

erfarenheter, språk och kultur samt antiziganism, är sedan 2017 etablerat på högskolan i och med den professor i romska studier som inrättades 1 januari 2017.

Deltagare

Till utbildningen i romani chib anmälde 41 personer sitt intresse. Det stora antalet anmälda visar på stora behov bland romer i landet, men även en förändrad inställning till högre utbildning där högre utbildning nu börjar ses som en möjlighet. Förmodligen har de två tidigare romska brobygggarutbildningarna delvis bidragit till denna förändring.

De anmälda kontaktades och ombads via mail att skicka in dokumentation angående tidigare utbildningar och yrkeserfarenheter för en validering och bedömning av förutsättningarna att klara en högskoleutbildning.

En genomgång av inskickade underlag visade att av de 31 deltagarna hade 15 deltagare gymnasiekompetens, åtta deltagare kom från brobygggarutbildning med inriktning mot skolan med 30 högskolepoäng, varav en också hade en tidigare konstnärlig magisterexamen och två deltagare hade 7,5 hp. Övriga hade olika kurser från Komvux, yrkesskola eller folkhögskola både i Sverige eller från andra länder, främst från Balkan. Ingen hade lärarutbildning. Av de anmälda angav 22 att de redan arbetade som modersmållärare, pedagoger och brobyggare.

Förutsättningar

När det gällde de individuella studieplanerna gjordes bedömningen att samtliga, på grund av för de flesta en begränsad tidigare skolgång, var i behov av en sammanhållen gemensam utbildning. De individuella studieplanerna blev därmed identiska för samtliga.

Av de antagna angav 18 arlivariateten i sin ansökan, fyra kelderash, en lovara, en svenskromani, en finsk kaale och tre angav inget. De flesta antagna var kända av oss utbildningsansvariga genom att de tidigare deltagit i brobygggarutbildningen eller medverkat i olika seminarier, konferenser eller utbildningar. Telefonkontakt togs med dem som vi inte hade tidigare kännedom om.

Utbildningen utformades med utgångspunkt i kursdeltagarnas utbildningsmässiga förutsättningar och behoven hos romska barn och elever. Den sammantagna bedömningen var att kombinera studier av språket romani chib med didaktik och vissa delar ur den s.k. utbildningsvetenskapliga kärnan i en reguljär lärarutbildning.

Kurserna rubricerades som *Romani chib i ett skolperspektiv I-V*, där varje kurs omfattar 7,5 hp, de fyra första på A-nivå och den avslutande femte kursen på B-nivå. Kursplaner och litteraturlistor har godkänts genom gängse beslutsprocess för alla kursplaner och litteraturlistor på högskolan.

Upplägg

Utbildningen har genomförts efter en modell med 7,5 högskolepoäng per termin, sammanlagt 37,5 hp, med campusförlagd undervisning två och en halv dag per månad med mellan 15–17 timmars undervisning vid varje tillfälle. Det betyder avsevärt mer undervisning än en ordinarie kurs på motsvarande poäng och nivå. Även lärartätheten har varit högre med ofta två lärare, en svensk och en romsk lärare på plats.

Undervisningen har bedrivits i form av föreläsningar, seminarier och grupparbeten under fem kurstillfällen varje termin.

Även studiebesök har förekommit. Mellan kurstillfällena har deltagarna förberett litteraturstudier och arbetsuppgifter av olika slag för redovisning vid nästkommande kurstillfälle samt inför examinationer. Kursdeltagarna har erhållit kurslitteraturen av högskolan, förutom enstaka texter och dokument som funnits tillgängliga på nätet.

Kurserna

När det gäller de fem delkurserna har dessa utvecklats under utbildningens gång för att kunna ha en progression genom utbildningen och ha en kontinuerlig dialog med deltagarna. På så sätt har det varit möjligt att också kunna integrera önskemål och behov som på olika sätt uttryckts i diskussioner och kursvärderingar i förhållande till utbildningsplanen. Utbildningen är därför skapad så att kurserna *Romani chib i ett skolperspektiv I, II, III, IV och V* i hög grad bygger på varandra, vilket innebär att om utbildningen upprepas bör de inte ges i annan ordning än den som presenteras med utdrag ur kursbeskrivningarna här nedan:

I. Den egna minoriteten med dess variationer historiskt och i nutid, medvetenheten om romers rätt till en dåtid, nutid och framtid. II. Språket romani chib med dess olika varieteter i ett kontrastivt perspektiv. III. Språket romani chib med dess olika varieteter i ett kontrastivt perspektiv, vidare svensk grammatik. IV. Det svenska skolsystemets historia och uppbyggnad, centrala styrdokument, betyg och bedömning, viktiga pedagoger och pedagogiska tanketraditioner genom historien. V. Didaktiska frågor och kursplanen i romani chib, vetenskapsteoretiska och vetenskapsmetodologiska perspektiv.

Utbildningens värde och status

Allt informationsmaterial som skickats till kursdeltagarna har även skickats ut till ansvariga i kommunerna, det gäller såväl studiematerial som detaljerade program inför varje kurstillfälle. Trots detta är intrycket att huvudmännen inte alltid har tagit del av informationen och inte alltid tagit kursen på allvar. Exempelvis beskrev modersmållärarna att det var först efter ett större reportage med intervjuer med flera av modersmållärarna i *Lärarnas tidning* hösten 2016 som man i flera kommuner börjat förstå utbildningens betydelse.

Att kommunerna inte alltid värderar uppdragsutbildning och de högskolepoäng som deltagarna får verkar också förekomma. Det tyder på en okunnighet mer allmänt om vilka villkor som gäller för uppdragsutbildning på högskolenivå och de krav som ställs på deltagarna under utbildningen. Detta har ibland också påverkat kursdeltagarnas tro på utbildningens värde, eftersom de redan på grund av sin romska bakgrund ändå ifrågasätts på olika sätt.

Lärosätets slutsatser

För att fortsättningsvis genomföra en motsvarande uppdragsutbildning krävs en motsvarande ekonomi som kan möjliggöra att deltagarna, där många i det här fallet inte haft grundläggande behörighet, får en mer omfattande undervisning och en högre lärartäthet än vad som är brukligt för en kurs på 7,5 hp på högskolan. Det innebär att antalet deltagare och avklarade högskolepoäng inte kan styra vilken ekonomi en uppdragsutbildning av detta slag kan ha.

På Södertörns högskola finns idag goda förutsättningar att även fortsättningsvis kunna bedriva samma eller liknande uppdragsutbildningar för modersmåls lärare i romani chib.”

Skolverkets kommentar

Skolverket menar, trots lärosätets positiva erfarenheter och många nöjda deltagare, att utifrån flera huvudmäns och deltagares synpunkter, skulle delar av utbildningen kunna förläggas även till andra orter än bara på campus vid Södertörns högskola. Sådana upplägg har prövats tidigare. Det förutsätter dock i sin tur möjlighet till större flexibilitet från lärosätet. Det skulle innebära att fler deltagare kan komma ifråga som inte anmälts nu då de vill ha kortare resor och färre övernattningar. Enligt huvudmännen skulle det innebära lägre kostnader om restiden kunde kortas ned och vikariebehoven minska.

Den romska deltagargruppen är mycket heterogen vad gäller förkunskaper och tidigare studier, jämfört med de övriga grupperna i samiska och meänkieli. Ett förslag kan därför, enligt Skolverkets mening, vara att erbjuda ett studieförberedande bas-/preparandår för de deltagare som behöver det. Innehåll kan bland annat vara studieteknik och digital kompetens, liksom ämnen svenska/svenska som andraspråk och samhällskunskap på gymnasienivå. Det skulle kunna bidra till att fler deltagare är bättre rustade och förberedda för högskolestudier med de krav som ställs på den nivån.

Skilnader språk och lärosäten

Sammanlagt har nästan 30 deltagare i romani chib, cirka tio deltagare i meänkieli och knappt 30 deltagare i samiska från ett 25-tal kommuner varit i utbildning under satsningen från 2014 och framåt. Som framgår av redovisningarna ovan har dock utbildningarnas omfattning, innehåll och upplägg varierat stort mellan respektive lärosäte, språk och grupp av deltagare (se tabell 1 nedan).

Tabell 1. Innehåll och upplägg i utbildningarna i samiska, meänkieli och romani chib.

Lärosäte och innehåll	Studieform	Upplägg/studietakt /grupp
Umeå universitet		
Samiska		
Samiska med olika varieteter på A-, B- eller C-nivå. Språkdidaktik. KPU. Redan befintliga reguljära kurser och utbildningar. Brist på utbildare med kompetens i flera samiska varieteter	Heldistanskurser eller ett par träffar 1-2ggr/termin, 1–2 dagar. Olika studieformer för olika varieteter. Fysiska träffar på campus eller olika studieorter nära deltagarna. Nätbaserad undervisning, med nätbaserad handledning mellan träffarna.	Knappt 30 deltagare totalt i olika kurser och samiska varieteter. Olika kursstarter. Deltagaren går in i lämplig befintlig reguljär kurs utifrån sin individuella studieplan. Studier 1–5 terminer, mellan 30–60 hp. 25–50 % studietakt.
Stockholms universitet		
Meänkieli		Upplägg
Språkdidaktik och språkteori i nya kurser för denna uppdragsutbildning i meänkieli. Stor brist på utbildare med kompetens i meänkieli. Begränsad tillgång till externa utbildare.	Nätbaserad distansundervisning med ett par fysiska träffar ca 2 ggr/termin på olika studieorter som varierat nära deltagarna. Helger eller fredag-lördag	Sammanhållen grupp på ca 10 deltagare med i stort sett gemensam utbildningsgång. 25 % studietakt Kurser à 7,5 hp, totalt 30 hp under fyra terminer.
Södertörns högskola		
Romani chib		Upplägg
Flera olika språkvarieteter, men sammanhållen undervisning på romani chib. Nya kurser, Romani chib i ett skolperspektiv I -V, framtagna för denna uppdragsutbildning Viss tillgång till kompetens utifrån och sedan ny egen professur.	2,5 dagars campusförelagda träffar på högskolan per månad Inga andra alternativa studieorter. Små inslag av nätbaserad distansundervisning.	Sammanhållen utbildning för hela gruppen på ca 30 deltagare med olika varieteter 25% studietakt, (men med undervisning och tid motsvarande 50 %). Fem terminer med 7,5 hp/termin, totalt 37,5 hp.

Kommentar: Det är stora skillnader mellan de tre språken på respektive lärosäte, både avseende kursutbud, resurser, upplägg och utbildningens omfattning.

Skolverkets sammanfattande kommentarer om uppdragsutbildningarna

Det har varit en utmaning för lärosäten att forma en uppdragsutbildning utan att utbildningarna i aktuellt språk tidigare funnits vid högskolan. Detta har krävt en planerings- och utvecklingsperiod som Skolverket genom överenskommelser delvis stöttat med extra ekonomiska resurser. Likaså har det utgått vissa extra medel för att täcka behov av framställning av kurslitteratur eftersom det i många fall saknas i olika varieteter.

Av de utbildningsansvarigas redovisningar ovan framgår att de ekonomiska villkoren för lärosätena och för deltagarna är viktiga för att nå goda resultat i form av genomströmning och genomförd utbildning. Skolverket konstaterar att ekonomiska förutsättningar, villkor och resurser för deltagare, lärosäten och huvudmän har sett olika ut. Detta har fått konsekvenser och påverkat resultat, såsom genomströmning och avbrott. I ett framtida uppdrag kan därför finansieringsmodellen behöva ses över.

Många deltagare, som exempelvis inom den romska gruppen, har inte haft grundläggande behörighet till högskolestudier, men har genom denna uppdragsutbildning kunnat få en mer omfattande undervisning än vad som är brukligt för en kurs på 7,5 hp på högskolan, vilket troligen bidragit till en bättre genomströmning.

Är deltagargruppen liten och utbildningsmiljön begränsad i form av små personalresurser med relevant kompetens krävs det långsiktiga uppdrag från staten för att kunna bygga verksamheten.

Som exempel på framgångsfaktorer enligt lärosätena nämns tillgång till mentor och tydligare handledning som en nödvändighet ute i den praktiska verksamheten för att kunna stötta deltagarna i studierna. En organisatorisk tillhörighet i arbetslag eller med andra kollegor behövs också så att deltagarna kan omsätta sina teoretiska studier i ett kollegialt arbete. På så sätt blir utbildningen tydligare verksamhetsbaserad.

Enligt Skolverket bör utbildningarna ha obligatoriska kurser eller inslag om fjärrundervisning och digital kompetens, något som saknats. För arbete som modersmåls lärare behövs ofta sådan kompetens. Skolverket efterfrågar flexibla upplägg som kan väljas utifrån deltagarnas olika behov och förutsättningar. Som exempel kan nämnas de förslag som framkommit om intensivveckor under sommaren eller skollov, olika studietakt och studieträffar på olika orter.

Många deltagare har en kombinerad anställning som studiehandledare och modersmåls lärare, alternativt som lärar- eller elevresurs. Det finns lärosäten som erbjuder olika former av fortbildning för dessa yrkeskategorier som delvis kan integreras och där erfarenheter kan spridas mellan dem, (jämför även med den romska brobygggarutbildningen som nämnts ovan under Södertörns redogörelse).

Huvudmännens erfarenheter och synpunkter

Utbildningssatsningen startade hösten 2014 utan statsbidrag. Det faktum att statsbidrag inte utgick har enligt flera huvudmän varit en bidragande orsak till att de i det skedet valde att inte anmäla några deltagare, trots att de egentligen var intresserade av att delta. När statsbidrag infördes från hösten 2015, ökade följdriktigt intresset för deltagande. Enligt många, både deltagare och huvudmän, var det ett tydligt signalvärde att lika villkor och förutsättningar som för andra lärargrupper gäller för gruppen lärare i nationella minoritetsspråk.

Trots att det är huvudmännens ansvar att tillgodose personalens kompetensutvecklingsbehov anser flera huvudmän att det är både kostsamt och svårt att avvara en personal genom att skicka iväg deltagare på utbildning flera dagar med övernattnings. Därför efterfrågar många större inslag av distansstudier. Detta gäller särskilt för de kommuner som har långa vägstånd med dåliga reseförbindelser. En annan utmaning är att hitta vikarier i små kommuner. Skolverket instämmer därför med huvudmän som föreslår att studieträffar kan förläggas närmare eller på orter där fler deltagare är verksamma.

Förutsättningarna för studier på de olika lärosätena och språken skiljer sig också åt i upplägg (se tidigare tabell 1 ovan). Något lärosäte har bara campusträffar där deltagarna är närvarande 2,5 dagar/månad. Från andra lärosäten sker studieträffar på olika orter dit utbildarna reser. Ibland sker undervisning på helger eller lördagar. Vissa har blandat upplägg med campusträffar och distansstudier, vilket innebär att förutsättningar för, och huvudmännens erfarenheter av, utbildningen beror helt på vilket lärosäte som deras deltagare studerar vid.

Vissa kommuner har också börjat köpa, eller ibland själva erbjuda, fjärrundervisning i skolorna och menar att då minskar behovet av att utbilda egna lärare i ett nationellt minoritetsspråk.

Hur statsbidraget ska användas beslutar huvudmannen själv om och hur huvudmännen kompenserar för deltagare i utbildningen skiljer sig åt. Vissa ersätter för resor, logi, litteratur, beviljar ledighet för studier med bibehållen lön och nedsättning i undervisningsskyldighet för lärarna. Andra beviljar endast ledighet med lön för deltagande i själva studieträffarna. Detta menar Skolverket påverkar deltagarnas resultat och studieframgångar.

Statsbidrag

Antal kommuner och huvudmän som erhållit statsbidrag skiljer sig åt mellan terminerna och mellan de olika språken beroende på avbrott, avhopp, nya deltagare eller avslutade studier. Utbildningen i meänkieli avslutades efter 30 hp då ingen deltagare önskade eller behövde mer. Under ansökningsomgången för höstterminen 2016 var det totalt 20 huvudmän som beviljades statsbidrag om 585 000 kronor för totalt 39 deltagare, varav 28 i romani chib och 11 i samiska. Inga deltagare i meänkieli (se tabell 2).

Tabell 2. Kommuner/huvudmän med antal deltagare och språk som erhållit statsbidrag HT16.

Huvudman	Romani chib	Samiska	Totalt antal	Totalt beviljad
Arboga kommun	0	0	0	0 kr
Arvidsjaurs kommun	0	2	2	30 000 kr
Göteborgs kommun	5	0	5	75 000 kr
Hallsbergs kommun	1	0	1	15 000 kr
Halmstads kommun	1	0	1	15 000 kr
Helsingborgs kommun	2	0	2	30 000 kr
Katrineholms kommun	1	0	1	15 000 kr
Linköpings kommun	3	0	3	45 000 kr
Luleå kommun	1	0	1	15 000 kr
Malmö kommun	3	0	3	45 000 kr
Malå kommun	0	3	3	45 000 kr
Norrköpings kommun	2	0	2	30 000 kr
Sameskolstyrelsen	0	4	4	60 000 kr
Stockholms kommun	2	0	2	30 000 kr
Storumans kommun	0	1	1	15 000 kr
Strömsunds kommun	0	1	1	15 000 kr
Trollhättans kommun	4	0	4	60 000 kr
Vänersborgs kommun	1	0	1	15 000 kr
Västerviks kommun	1	0	1	15 000 kr
Örebro kommun	1	0	1	15 000 kr
Totalsummor:	28	11	39	585 000 kr

Våren 2017 fick 15 huvudmän med 31 deltagare beviljat statsbidrag om 465 000 kr.

Tabell 3. Kommuner/huvudmän med antal deltagare och språk som erhållit statsbidrag VT17.

Huvudman	Samiska	Romani Chibi	Totalt antal lärar	Totalt beviljad stat
Göteborgs kommun	0	3	3	45 000 kr
Hallsbergs kommun	0	1	1	15 000 kr
Halmstads kommun	0	1	1	15 000 kr
Helsingborgs kommun	0	2	2	30 000 kr
Katrineholms kommun	0	1	1	15 000 kr
Linköpings kommun	0	3	3	45 000 kr
Lycksele kommun	2	0	2	30 000 kr
Malmö kommun	0	3	3	45 000 kr
Malå kommun	2	0	2	30 000 kr
Norrköpings kommun	0	2	2	30 000 kr
Sameskolstyrelsen	4	0	4	60 000 kr
Storumans kommun	1	0	1	15 000 kr
Trollhättans kommun	0	4	4	60 000 kr
Vänersborgs kommun	0	1	1	15 000 kr
Västerviks kommun	0	1	1	15 000 kr
Totalsummor:	9	22	31	465 000 kr

Terminen därpå, hösten 2017, var det 12 huvudmän som beviljats statsbidrag om 345 000 kronor för totalt 23 deltagare, varav 20 i romani chib och 3 i samiska.

Tabell 4. Kommuner/huvudmän med antal deltagare och språk som erhållit statsbidrag HT17.

Huvudman	Romani ch	Samiska	Totalt antal	Totalt bev
Sameskolstyrelsen	0	1	1	15000
Storumans kommun	0	1	1	15000
Malå kommun	0	1	1	15000
Katrineholms kommun	1	0	1	15000
Linköpings kommun	3	0	3	45000
Norrköpings kommun	2	0	2	30000
Malmö kommun	3	0	3	45000
Helsingborgs kommun	2	0	2	30000
Göteborgs kommun	3	0	3	45000
Trollhättans kommun	4	0	4	60000
Hallsbergs kommun	1	0	1	15000
Örebro kommun	1	0	1	15000
Totalsummor:	20	3	23	345000

Av tabellerna ovan framgår att antal huvudmän och deltagare minskat, liksom summorna för beviljat statsbidrag. En orsak är att meänkieli inte längre erbjudits, deltagarna avslutade sin utbildning vårterminen 2016. En annan orsak är att antal avbrott eller avhopp ökat de senaste terminerna från grupperna som studerar samiska och romani chib.

Synpunkter från deltagarna

Flera deltagare är mycket nöjda med utbildningen och med den personliga utvecklingen. De uttrycker att de fått ökad säkerhet och trygghet i sitt arbete. Skolverket konstaterar dock att det enligt flera samiska deltagare är för tuffa studievillkor. De menar att det är svårt att hinna med studierna då ingen, eller ytterst liten, nedsättning i arbetstid ges av arbetsgivaren.

Flera deltagare önskar mer inslag av distansstudier. Samtidigt finns önskemål och behov av fysiska träffar för just denna lärarkategori som ofta är ensamma i sitt arbete. Flexibla lösningar utifrån individens behov och förutsättningar skulle enligt Skolverket öka deltagarantalet. Studieträffar på närmare håll önskas framför allt av de som har långa resor. Studieträffar som varar i ett par dagar och är förlagda på campus eller på orter längre bort kräver dessutom övernattning, vilket kan hindra personer från att delta i utbildningen.

Många deltagare nämner att kombinationen arbete och studier kräver lägre studietakt om det inte ges bättre villkor av arbetsgivare med tjänstledighet för studier och ekonomisk ersättning för resor, boende, litteratur och förlorad arbetsinkomst.

Skolverket konstaterar vidare att för att en utbildningssatsning ska vara framgångsrik förutsätter det att deltagarna får sådana förutsättningar att det blir möjligt att förena arbete och studier med en rimlig fördelning.

Framtida behov av utbildningsinsatser för lärare i nationella minoritetsspråk

Behovet av utbildade lärare i nationella minoritetsspråk har länge varit och är fortfarande stort, men möjligheten till utbildning och kompetensutvecklingsinsatser är mycket begränsat.

Den nuvarande lärarsituationen kan beskrivas med följande siffror i tabellerna 5–7 från Skolverkets statistik 2017. Tabellerna visar utbildning och behörighet för modersmållärare i nationella minoritetsspråk i alla skolformer de senaste fyra åren från läsåret 2103/14 till 2016/17.

Tabell 5. Antal/andel modersmållärare i meänkieli år 2013 - 2017.

Meänkieli				
Totalt antal modersmållärare/läsår	Antal modersmållärare med pedagogisk högskoleexamen*	Andel modersmållärare med pedagogisk högskoleexamen*	Antal modersmållärare med behörighet** i modersmålet	Andel modersmållärare med behörighet** i modersmålet
1 (2013/14)	1	100%		
2 (2014/15)	1	50%		
3 (2015/16)	1	33%	1	33%
7 (2016/17)	5	71%	2	29%

* Lärare med lärarexamen, förskollärexamen eller fritidspedagogexamen.

** Med lärare med behörighet avses lärare med lärarlegitimation och behörighet för modersmålet för någon skolform/årskurs.

Tabell 6. Antal/andel modersmållärare i romani chib år 2013 – 2017.

Romani				
Totalt antal modersmållärare/läsår	Antal modersmållärare med pedagogisk högskoleexamen*	Andel modersmållärare med pedagogisk högskoleexamen*	Antal modersmållärare med behörighet** i modersmålet	Andel modersmållärare med behörighet** i modersmålet
22 (2013/14)	4	18%		
24 (2014/15)	2	8%		
32 (2015/16)	3	9%	1	3%
39 (2016/17)	3	8%	1	3%

* Lärare med lärarexamen, förskollärexamen eller fritidspedagogexamen.

** Med lärare med behörighet avses lärare med lärarlegitimation och behörighet för modersmålet för någon skolform/årskurs. Statistiken omfattar fyra läsår, 2013/14–2016/17.

Tabell 7. Antal/andel modersmåls lärare i samiska år 2013 – 2017.

Samiska				
Totalt antal modersmåls- lärare/läsår	Antal moders- måls-lärare med pedagogisk högskole- examen*	Andel moders- måslärare med pedagogisk högskole- examen*	Antal moders- måslärare med behörighet** i moders- målet	Andel modersmåslärare med behörighet** i modersmålet
40 (2013/14)	15	38%		
52 (2014/15)	20	38%		
41 (2015/16)	16	39%	5	12%
50 (2016/17)	21	42%	8	16%

* Lärare med lärarexamen, förskolläraryxamen eller fritidspedagogexamen.

** Med lärare med behörighet avses lärare med lärarlegitimation och behörighet för modersmålet för någon skolform/årskurs.

Statistiken som omfattar fyra läsår, 2013/14–2016/17 visar att antalet lärare i samiska har ökat från 40 till 50 de senaste fyra åren, men andelen behöriga är fortfarande endast 16 procent. I romani chib har antalet lärare ökat från 22 till 39, men det finns bara en behörig i modersmålet, vilket motsvarar 3 procent. För lärare i meänkieli är bilden en annan; det finns endast sju lärare totalt, men av dem är två behöriga, vilket motsvarar 29 procent.

Enligt tidigare utredningar och översikter, bland annat från Malmö högskola (Mah),⁹ har ytterst få modersmåls lärare fått sin behörighet genom svensk lärarexamen, eftersom det länge saknats en relevant utbildning för denna grupp lärare. Vid några lärosäten med lärarutbildningar har det istället erbjudits kompetensutveckling för verksamma modersmåls lärare till exempel i form av fristående kurser, vilket kunnat ge någon form av s k ”lokal behörighet” och resulterat i tillsvidareanställningar:

”Trots det stora behovet av modersmåls lärare saknas i dag en relevant lärarutbildning i modersmål, i synnerhet mot grundskolans tidigare år. Grundlärare har endast möjlighet att skaffa sig behörighet i ämnet modersmål i form av utökad behörighet genom kompletterande studier i språket omfattande 30 högskolepoäng. Innehållet i dessa 30 högskolepoäng är ej definierade på annat sätt än att de ska utgöras av akademiska språkstudier, dock utan krav på nivå eller innehåll.

För många modersmåls lärare kan en stor del av deras arbete innebära att även vara studiehandledare på modersmålet med uppgift att bidra till att eleven når de kunskapskrav i det ämne där eleven har ett stödbehov. Studiehandledaren ska vara beredd att ”förtydliga, förklara och diskutera innehållet i olika ämnen på modersmålet. Som studiehandledare behöver en person därför ha en orientering

⁹ Dnr LS 59 - 201/466

inom fler kunskapsområden än bara modersmålet, för att kunna utgöra ett stöd i flerspråkiga elevers lärande och kunskapsutveckling.”

Skolverkets konstaterar, utifrån officiell statistik och tidigare utredningar som påvisar behovet av utbildade lärare i nationella minoritetsspråk, att situationen är bekymmersam. Det behövs fortsatta utbildningsåtgärder för att fler elever ska få tillgång till modersmållärare med relevant kompetens för den undervisning de bedriver.

På Skolverkets vägnar

Kjell Hedwall
Avdelningschef

Lena Ålander
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har enhetschef Niclas Westin deltagit.